

Ginekološka poliklinika, Dankovečka 1a, 10040 Zagreb

HANS HINSELMANN: KONTROVERZNI UČITELJ. **(1884 – 1959)**

HANS HINSELMANN: A CONTROVERSIAL TEACHER. **(1884 – 1959)**

Vesna Harni

Stručni članak

Ključne riječi: Hinselmann, život, kolposkopija, povijest ginekologije

SAŽETAK. Hans Hinselmann, njemački ginekolog koji je svoj cijeli život posvetio ginekologiji i onkologiji, svjetski ugled je stekao otkrićem kolposkopije. Tijekom drugog svjetskog rata provodio je prisilne sterilizacije prema važećem Zakonu o sterilizaciji u Trećem Reichu. Po završetku rata mu je suđeno, te je proveo 3 godine u zatvoru. Rehabilitiran je i denacificiran 1949. godine, nakon čega nastavlja raditi u privatnoj kolposkopskoj ordinaciji. Umro je 1959. godine u Hamburgu.

Professional paper

Key words: Hinselmann, life, colposcopy, history of gynaecology

SUMMARY. Hans Hinselmann, a german gynecologist who spent his whole life to gynaecology and oncology, became world-famous with the invention of the colposcopy. During the World War II he performed compulsory sterilisations according to the Law in the Third Reich. After the war, he was sentenced to imprisonment by Military Government Court at Hamburg, under Law No. 10, for sterilisation of hospital inmates. He was rehabilitated and denacified in 1949, thereafter he continued his work in his private colposcopic practice. He died 1959 in Hamburg.

Uvod

Pedeset godina nakon smrti, Hans Hinselmann predstavlja još uvijek jednu od najkontroverznijih osoba u medicini 20. stoljeća. Život je proveo posvećen ginekologiji i porodništvu te onkologiji. Godine 1924. postavljanjem na solidni stativ Leitzove disekcijske naočale s povećanjima 3, 5, 7 i 10,5 puta, fokusne daljine 14 cm i ugradnjom izvora svjetlosti, konstruirao je prvi kolposkop te načinio sistematizaciju kolposkopskih slika, čime je stekao svjetski ugled.¹

Hans Hinselmann je rođen 6. kolovoza 1884. godine u Neumünsteru, Holstein.² Gimnaziju je pohađao u Hagenu, a studirao je u Heidelbergu i Kielu. Diplomirao je 1908. godine na Sveučilištu »Christian-Albrechts« u Kielu, gdje je i doktorirao s disertacijom na temu »Beitrag zur Kenntnis der bösartigen pigmentierten Geschwülste der Vulva« (»Prilog poznavanju zloćudnih pigmentiranih tumora vulve«). Specijalizirao je u klinikama u Jeni i Gießen, pod mentorstvom profesora Otta von Franquéa, s kojim 1911. godine odlazi u Bonn gdje je 1912. godine i habilitirao. Rad u klinici prekida zbog vojne službe u razdoblju između kolovoza 1914. i veljače 1919. Godine 1921. postaje profesor na Sveučilištu u Bonnu, a 1925. godine prihvaća mjesto šefa Klinike Opće bolnice Altona, Hamburg.^{2,3}

Vrijeme od 1933. – 1946.

1. srpnja 1933. godine Hinselmann preuzima Gradsko rodilište (»Städtische Entbindungsanstalt«) i preimenuje ga zbog znatnog porasta broja ginekoloških operacija pod njegovim vodstvom u »Frauenklinik Al-

tona in der Bülowstraße«. U svojstvu docenta drži na Medicinskom fakultetu Sveučilišta u Hamburgu katedru »Kolposkopija i rana dijagnoza raka vrata maternice«. Godine 1939. je izabran za izvanrednog profesora Sveučilišta u Hamburgu.

Godina 1933. je vrijeme intenzivnih političkih promjena i donošenja zakona koji su znatno utjecali na rad i zadaće liječnika širom Njemačke, pa tako i u Altoni.³ Na dan paljenja Reichstaga u Berlinu, 27. veljače 1933. godine, Hindenburg je prema naređenju Hitlera izdao hitnu uredbu koja »štiti narod i državu«, kojom su ukinuta ranija prava osobnih sloboda garantirana Ustavom. Slijedi 24. ožujka 1933. godine Zakon kojim se »narod i Reicha žele osloboditi bijede«, kojim je Hitler oslobođen parlamentarne kontrole. Do srpnja 1933. godine su raspuštene sve stare političke stranke. »Izjednačenje Republika i Reicha« značilo je centralističku organizaciju Reicha, a uskoro nije postojao ni jedan segment života koji je bio izuzet od ovog »izjednačenja«.³

Već 14. srpnja 1933. godine je donešena »Uredba o zaštiti potomstva od nasljednih bolesti«. »Užasavajuće je, kako je brzo nakon donošenja ovog zakona, isti postao instrumentom za socijalno, zdravstveno i političko čišćenje koje se provodi u njemačkom stanovništvu«. Ovo brzo širenje nije počivalo samo na političkom izjednačenju s Trećim Reichom. Bitan doprinos sadržajnoj i ideološkoj pripremi za širenje ovog zakona ostvaren je tijekom Weimarske Republike, prije svega u medicinskim i pravnim krugovima.³ Ovdje su nastali predlošci načina razmišljanja koji su potom postajali zakonska stvarnost. U stručnom časopisu »Mitteilungen für Ärzte und Zahnärzte Groß-Hamburgs« (današnji

Slika – Figure 1. Hans Hinselmann

»Hamburger Ärzteblatt«) u recenziji knjige »Sterilizacija iz socijalnih razloga i očuvanja rase« koju je objavio Otto Kankleit stoji, da je »ova knjiga vrlo pogodna za pripremu zakonskih odredbi koje će propagirati osnovnu ideju«, na temelju čega zatim lako 1. siječnja 1934. godine stupa na snagu »Zakon o zaštiti potomstva od nasljednih bolesti«. ^{5,6}

Profesor Hinselmann preuzima »Frauenklinik Altona« u srpnju 1933. godine sa sasvim novim timom liječnika. Liječnici koji su radili zajedno s Hinselmannovim prethodnikom Dr. Pilskyem odlaze zajedno s njim. Pod vodstvom Hinselmanna raste i proširuje se ginekološki operativni spektar. Tako su tijekom posljednje godine rada Hinselmannova prethodnika učinjene 92 ginekološke operacije, dok već godinu kasnije ovaj broj iznosi 129 i doseže maksimalni broj 1944. godine kada je učinjeno 418 operacija. Prije svega su rađene vaginalne operacije, pa je tako i 60% svih ekstimpiracija uterusa učinjeno vaginalnom putem. ³ U srpnju 1934. godine je u »Frauenklinik Altona« učinjena prva sterilizacija s indikacijom sprječavanja nasljednih bolesti. Udio sterilizacija je temeljem Zakona o sterilizaciji u vremenu koje će slijediti iznosio 34% od ukupnog broja operacija, a sterilizacija je postala najčešći operativni zahvat u Klinici.

Zbog dokazanih osam slučajeva prisilne sterilizacije »Romkinja« u nadležnosti Hinselmanna, u razdoblju između studenog 1944. i početka 1945. godine, pri čemu je »informirani pristanak« za zahvat iznuđen prijetnjama Gestapoa transportom u Auschwitz, Hans Hinselmann je 1946. godine suspendiran i u prosincu iste godine od strane britanskog vojnog suda u Hamburgu osuđen na tri godine zatvorske kazne i novčanu kaznu od 100.000 maraka. ^{2,7} Ironično je, da je posljednja operacija koju je profesor Hinselmann 26. studenog 1946. godine učinio u »Frauenklinik Altona«, prema novim smjernicama britanskog vojnog režima, bila upravo sterilizacija.

Više od šezdeset godina nakon zatvaranja logora Auschwitz rasvijetljena je i suptilna veza Hansa Hinselmanna s njegovim učenikom Eduardom Wirthsom, koji

je tijekom 1943. godine provodio kolposkopske pokuse u bloku 10 koncentracijskog logora Auschwitz. ⁸ U slučaju kolposkopski sumnjivih nalaza – pri čemu je svaka kolposkopska promjena predstavljala »nalaz« odnosno indikaciju, učinjena je amputacija porcije i histološka analiza tkiva. Rezultati analize su prosljeđivani Helmutu Wirthsu, Eduardovu bratu i asistentu profesora Hinselmanna u Altoni. ⁸ Istraživanja u Auschwitzu je provodio njemački liječnik židovskog podrijetla Maximilian Samuels, kojeg je Wirths nakon dovršetka znanstvenog istraživanja »Carcinom: Die Geißel der Frauen der Welt ist heilbar« (»Karcinom: Pošast žena svijeta je izlječiva«) dao ukloniti. Loše zdravstveno stanje zatvorenica u logoru vodilo je nakon zahvata brojnim komplikacijama: infekcijama i krvarenjima, koja su nerijetko završavala fatalno ili tjelesnom nesposobnosti koja ih je vodila u plinsku komoru. ⁹

Vrijeme nakon 1946. godine

»Hans Hinselmann je bio iznimno obrazovana, inteligentna i znatiželjna osoba, koju su odlikovale prije svega dvije osobine: istinoljubivost i beskompromisnost«. ¹⁰ Kada je nešto smatrao ispravnim, svoj cilj je slijedio s tolikom upornošću koja mu je osobno često štetila. Tragično je da ga je upravo ovaj pravolinijski karakter i odluka da sam sebe brani u sudskom procesu koštao trogodišnje zatvorske kazne, navodi svjedok obrane Heinrich Martius (1885–1965), poznati autor i pisac, bliski suradnik Hinselmanna iz Bonnskog vremena. ^{10,11}

Hinselmann je imao veliki ugled tijekom služenja zatvorske kazne. Ubrzo mu je povjerena zatvorska biblioteka. Posljednjih šest mjeseci kazne je, u dogovoru s najvišim pravnim instancama britanske vojske, proveo u znanstvenom radu u Klinici u Eppendorfu. ^{10,11}

Po izlasku iz zatvora 1949. godine, Hans Hinselmann je rehabilitiran i denacificiran. ^{3,10} Pa ipak, iz političkih razloga i pod izlikom dobne granice mu je zabranjen daljnji rad u Klinici. ^{10,11} Kolposkopske preglede je dalje obavljao u svojoj privatnoj ordinaciji. Godine 1949, 1951. i 1957. održao je niz predavanja u južno-američkim državama Brazilu, Urugvaju i Argentini. ^{12,13} Njegovo znanstveno djelovanje omogućilo mu je imenovanje počasnim članom mnogih stručnih društava. Godine 1956. je postao počasnim članom Njemačkog društva ginekologa i porodničara (DGGG – »Deutsche Gesellschaft für Gynäkologie und Geburtshilfe«). Hans Hinselmann je umro 1959. godine u Hamburgu, u životnoj dobi od 74 godine.

Zasluge

Hinselmann je objavio gotovo 400 znanstvenih publikacija. Prije svega je zaslužan za razvoj kolposkopije, prvog postupka u ranom otkriću raka vrata maternice. Gotovo sve znanstvene spoznaje i strategije liječenja eklampsije temelje se i danas na istraživanjima kapilarno-mikroskopskih promjena u posteljici, koja je objavio Hinselmann. Prvi je pokazao da funkcionalna vaskularna oštećenja (spazam i staza u arterijskim krvnim žila-

ma) imaju odlučujuću ulogu u nastanku kaskadnih promjena koje dovode do eklampsije.

Treće važno područje u njegovom djelokrugu predstavlja istraživanje nastanka molarne trudnoće. Opsežnim histološkim istraživanjima je pokazao da edematozno nakupljanje tekućine u stanicama i nastanak mjehurića kod molarne trudnoće počiva na manjkavom i usporenom razvitku, kao i diskontinuitetu krvnih žila korionskih resica.^{10,11}

Hans Hinselmann je najpoznatiji po otkriću kolposkopa, kao i svojim radovima iz područja istraživanja promjena na vratu maternice, prije svega leukoplakije.^{14–17} Njegov učitelj *Otto von Franqué* (1867–1937) je prvi uveo izraz »*Oberflächenkarzinom*« (površinski karcinom), odnosno »*intraepitheliales Karzinom*« (intraepitelni karcinom) za prekancerozne promjene epitela vrata maternice.^{18–20} Tijekom kolposkopskih istraživanja leukoplakija Hinselmann otkriva suptilne razlike koje označuje izrazima »*Punktierung*« (punktacije) i »*Mosaik*« (mozaik), koji su se zadržali do danas.^{17,18} Osim octene probe, u kolposkopiju uvodi i jednu probu, koju je 1928. godine opisao Walter Schiller (1887–1960) kao pomoćnu probu pri makroskopskom pregledu vrata maternice.^{16,17}

Na temelju spoznaja iz istraživanja o eklampsiji i raku vrata maternice, Hinselmann je bio među prvima koji je provodio organiziranu prevenciju i otkrivanje raka vrata maternice kao i organiziranu antenatalnu skrb trudnica. Još u pismima koja je razmjenjivao s Martiusom, raspravlja o ideji uvođenja trudničke knjižice, koja je u Njemačkoj zaživjela 1961. godine. Hinselmann je razvio i novi način sterilizacije »sec. Hinselmann«, pri čemu se nakon rezanja proksimalni kraj jajovoda udalji što je više moguće od jajnika, provuče kroz lig. teres uteri i fiksira izvan trbušne šupljine.

Zaključak

Povodom 50. kongresa Njemačkog društva ginekologa i opstetričara održanog 1994. godine u Münchenu, predsjednik Društva profesor Hermann Hepp je održao referat na temu »*Gynäkologie und Nationalsozialismus*« (»Ginekologija i nacional-socijalizam«) te je rekao: »Zaključak nije donijeti osudu, posebice ne u slučaju ako sami pod navodnim okriljem donesenih zakona svjesno kršimo temeljna prava ljudskog života, nego razlučiti što je u djelu Hinselmannova za osudu, a u čemu je neizbrisiva uloga njegova medicinskoga rada (kolposkopija, patofiziologija gestoza).²¹ U skladu s time ponovimo citat prof. Waltera Stöckela (1871.–1961.), koji je 1942. godine, u raspravi nakon predavanja koje je Treite održao na sastanku Berlinskog društva ginekologa o značenju kolposkopije u dijagnozi i terapiji karcinoma vrata maternice rekao: »Smatram da je otkriće kolposkopije veliko djelo.«¹³

Članak primljen: 18. 09. 2009.; prihvaćen: 27. 10. 2009.

Literatura

- Pickel H. Kolposkopie – die Anfänge. Vorlesung, Update Vulva und Zervix 2009. Kolposkopiekurs und Kolposkopiediplom. Universitätsfrauenklinik Graz, 26.–27. 6. 2009
- Powell JL. Biographic Sketch: Powell's Pearls: Hans Peter Hinselmann, MD (1884–1959). *Obstet Gynecol Surv* 2004;59(10):693–5 PMID 15385845
- Lehmann V. Chronik der Frauenklinik Altona Bülowstraße. online. http://www.asklepios.com/altona/data/gyn/chronik_frauenklinik_altona_buelowstr.pdf
- Medical News. *Br Med J* 1936, July 25 th, p 209
- Kankeleit O. Die Unfruchtbarmachung aus rassenhygienischen und sozialen Gründen. München: J.F. Lehman, 1929. Recenzija u: »Mitteilungen für die Ärzte und Zahnärzte Groß-Hamburgs«, 1930;(46):590
- Das Gesetz zur Verhütung erbkranken Nachwuchts, das Reichsgesetz vom 14. Juli 1933. U: Lehmann V. Chronik der Frauenklinik Altona Bülowstraße.
- United Nations War Crimes Commission. History of the United Nations War Crimes Commission and the Development of the Laws of War. London: HMSO, 1948. online. <http://www.ess.uwe.ac.uk/WCC/warcrimed.htm>
- Weinberger RJ. The deadly origins of a life-saving procedure. *The Jewish Daily Forward*. Opinion. Published January 26, 2007. online. <http://forward.com/articles/9946/>
- Lifton RJ. The Nazi doctors: Medical killing and the psychology of genocide. 1986:385–414. ISBN 0-465-09094. online. <http://www.mazal.org/Lifton/LiftonT386.htm>
- Martius H. Laudatio und Nekrolog für leitende Ärzte. U: Lehmann V. Chronik der Frauenklinik Altona Bülowstraße. online.
- Martius H. Hans Hinselmann. *Dtsch Med Wochenschr* 1959;84:1423–4 PMID 14421865.
- Mac Lean JS. The life of Hans Hinselmann. *Obstet Gynecol Surv* 1979(34)11:788–9 PMID 392361
- Bauer H. Entwicklung und Bedeutung der Kolposkopie. Geschichtlicher Überblick. U: Bauer H. Farbatlas der Kolposkopie. Schattauer Stuttgart New York, 1998.
- Hinselmann H. Die Ätiologie, Symptomatologie und Diagnostik des Uteruskarzinoms. U: Stoeckel-Weit. *Handbuch der Gynäkologie Bd VI (1)*: 854. München: Bergmann 1930.
- Hinselmann H. Verbesserung der Inspektionsmöglichkeiten von Vulva, Vagina und Portio. *München Med Wochenschr* 1925;72:1733.
- Hinselmann H. Die Kolposkopie. Eine Anleitung. Wuppertal-Elberfeld: Verlag W. Girardet, 1954.
- Hinselmann H. Zur Kenntnis der Portioleukoplakien. *Dtsch Med Wochenschr* 1928;24:992–3.
- Ludwig H. Hinselmann und Schiller – die Erkennung von Frühstadien des Zervixkarzinoms. *Gynäkologe* 2003;4:373–4 doi: 10.1007/s00129-003-1356-z.
- Franqué O v. Das beginnende Portioleukoplakie und die Ausbreitungswege des Gebärmutterhalskrebses. *Z. Geburtsh* 1901; 44:173.
- Burghardt E. Geschichtliche Betrachtungen. U: Burghardt E. *Kolposkopie. Spezielle Zervixpathologie*, Stuttgart New York: Georg Thieme Verlag 1984.
- Hepp H. »Gynäkologie im Nationalsozialismus« – oder »Die späte Entschuldigung«. *Der Frauenarzt* 1994;(11):1266.

Adresa autorice: Dr. Vesna Harni, Ginekološka poliklinika, Dankovečka 1a, 10040 Zagreb, E-mail: vesna.harni@zg.t-com.hr